

Včasná prevence v oblasti duševního zdraví – Kde je její místo ?

Bratislava, 6. září 2019

Mgr. Alena Vrbová, DiS., Ledovec Plzeň a Fokus Praha, ČR

...většina není vidět.

Duševní zdraví a nemoc - PREVENCE - mezioborovost

Školství - MŠMT

- Strategie a akční plán
- Metodická koordinace a podpora aktivit

Zdravotnictví – MZ ČR

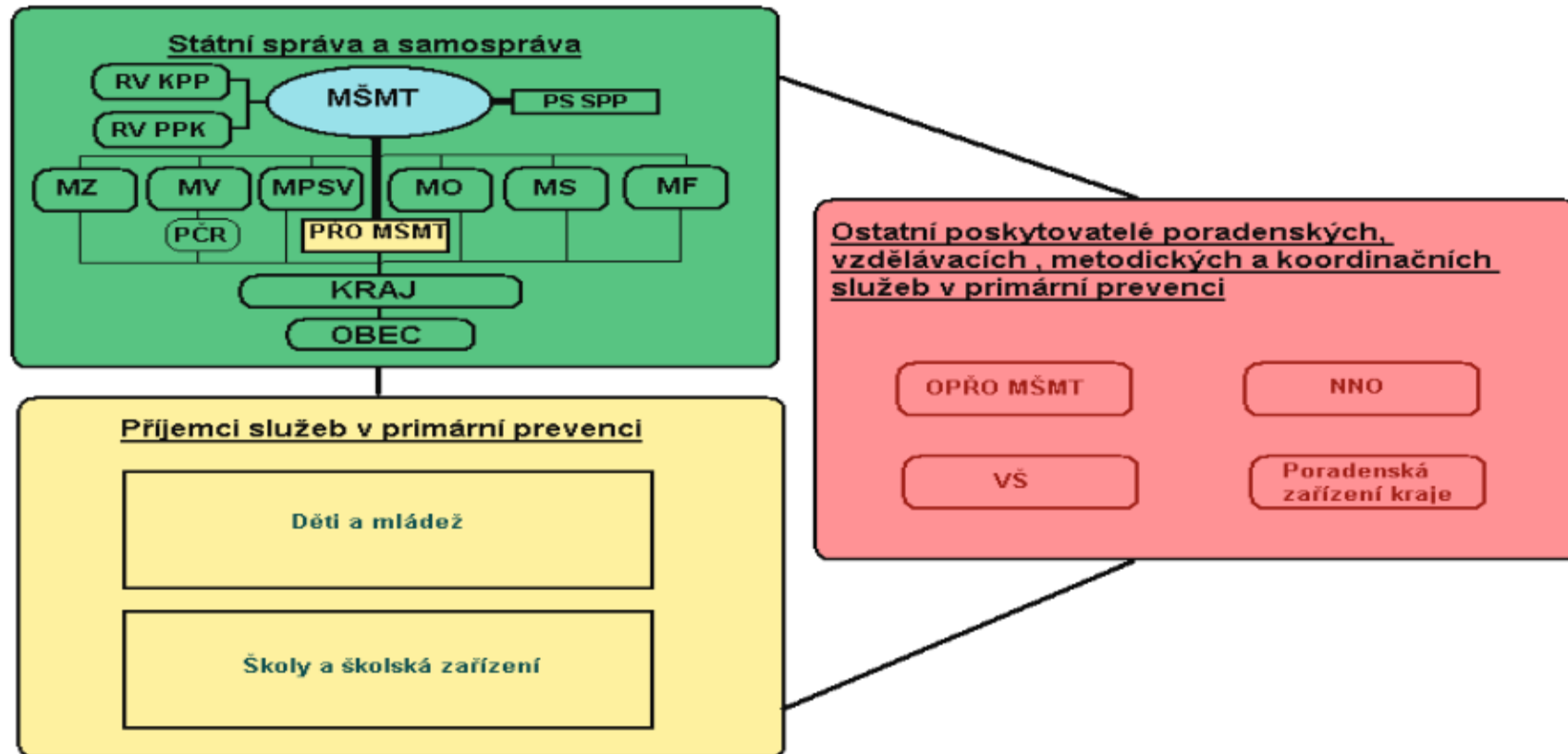
- Zdraví 2020
- Strategie reformy psychiatrické péče, v oblasti adiktologické péče, poruch PP a PCH v návaznosti na poruchu péče o duševní zdraví

Nadresortní orgány

- Úřad vlády – RVKPP
- Republikový výbor pro prevenci kriminality (MV)

- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019 – 2027
- Standardy PP UNL - 2005
- Standardy PP RCH - 2013

Organizace PRIMÁRNÍ PREVENCE v institucionálním pojetí veřejné správy

Zdroj: MŠMT. Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013–2018; zpracování vlastní.

Jak to chodí...

MŠMT - Standardy, Metodické pokyny

Certifikace – NUV – kontrola kvality PP

Doporučení programu (nejčastěji NNO) škole + finanční podpora ze strany MŠMT

Vertikální koordinace primární prevence

Zdroj: MŠMT. Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013–2018

Proč **NE?**... /MŠMT)

- Interpersonální agresivní chování – agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, domácí násilí, krizové situace spojené s násilím, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie, krádeže, loupeže, vydírání, vyhrožování
- Záškoláctví a neplnění školních povinností
- Závislostní chování – užívání všech návykových látek, netolismus, gambling
- Rizikové sportovní aktivity, prevence úrazů
- Rizikové chování v dopravě, prevence úrazů
- **Spektrum poruch příjmu potravy**
- Negativní působení sekt
- Sexuální rizikové chování

Pohledy odjinud (x metodické pokyny)

- Průcha et al. (2008) mezi riziková chování zařazuje i depresi. Označuje rizikové chování jako „chování rizikové populační skupiny, v pedagogickém kontextu zejména skupiny dospívajících.

WHO - stanovila medicínskou kategorii ‚dorost‘ jako samostatnou rizikovou skupinu populační skupinu se samostatným preventivním programem.

Nejčastěji:

- 1. zneužívání návykových látek (nikotin, alkohol, drogy);
- 2. negativní chování v oblasti reprodukční (předčasný sex a s ním spojené střídání partnerů, riziko pohlavních nemocí a předčasného otěhotnění);
- 3. negativní psychosociální chování (**poruchy chování**, agresivita až kriminalita, úrazy, **deprese až sebevražedné jednání**, poruchy školního prospívání, nedokončení školní docházky, následná nezaměstnanost).
- Tyto tři kategorie mají tendenci se sdružovat a jedna usnadňuje vznik druhé. Ve hře je **emocionální deprivace, distres** (stres s negativními účinky) a negativní tlaky vrstevníků“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2008: 201

A kam tedy ?

Reforma psychiatrické péče (MZ)

Reforma - v období 2013 – 2024 počítá mimojiné s:

cílem č. 2:

- **omezit stigmatizaci** duševně nemocných a oboru psychiatrie obecně;

cílem č. 4:

- zvýšit efektivitu psychiatrické péče **včasnou diagnostikou a identifikací skryté psychiatrické nemocnosti**

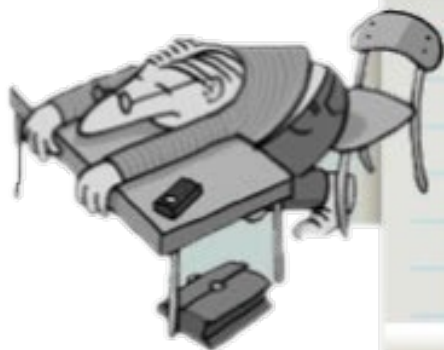
Strategie reformy psychiatrické péče (období 2014–2024)

- „Včasné diagnostice skryté psychiatrické nemocnosti můžeme napomoci prostřednictvím speciálních workshopů o duševním zdraví pro děti ve školách (nebo v rizikových prostředích – dětských domovech, ústavech apod.).“
- „Včasné diagnostice skryté psychiatrické nemocnosti můžeme napomoci prostřednictvím speciálních workshopů o duševním zdraví pro děti ve školách (nebo v rizikových prostředích – dětských domovech, ústavech apod.).“
- „... vývoj a implementace programů zaměřených na prevenci suicidality, vývoj a implementace kvalitních programů prevence ve školách, stimulace zaměstnavatelů k vývoji a implementaci preventivních programů na pracovištích, zajištění nízkoprahových služeb včasné intervence pro staré lidi.“

(MZČR, 2013)

Ilustrace: Pavel Botka

**MYSLÍM,
BLÁZNÍM,
TEDY JSEM**

www.normalnestuduju.cz

portál
podporovaného
vzdělávání

Pízeňský kraj

Jihomoravský kraj

Vítejte na stránkách www.normalnestuduju.cz!

Najdete tady základní informace o duševních onemocněních a psychických potížích, které nás mohou potkat, a o tom, co si s nimi počít, především když se nám dějí během studia.

Nově se můžete podívat na **toolkit podporovaného vzdělávání**, český překlad manuálu, který vznikl v rámci evropského projektu **Impulse**.

V menu si vyberte kraj, kam to máte blíž.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Rizikové chování versus psychické potíže

- Chlapci
 - Emoční problémy, hyperaktivita, nesoustředěnost, antisociálním chováním, pocity úzkosti, vznětlivostí a únavou;
- Dívky
 - anxiozita, potíže se spánkem, vtíravé myšlenky a únava; vše nejčastěji u skupiny s antisociálním chováním. U chlapců nejčastěji trpí také skupina s antisociálním chováním – “
 - a dále syndromová skupina vtíravými myšlenkami a nechutenstvím
 - „psychické potíže adolescentů souvisejí s jejich rizikovým chováním“

(Foltová, 2012)

Záškoláctví? Nebo psychické potíže...

„Za školu jsem nikdy nechodila, ne víc než moji vrstevníci, z něčeho jsme se občas ulili, jsem velmi zodpovědný člověk, dá se říct.“

„Nikdy jsem nedopustila, aby moje problémy zasáhly příliš do mého fungování. I když mi bylo blbě, tak jsem zařala zuby, aby si toho nikdo nevšimnul“ (Terezie).

„Já jsem fakt nesklouzávala k ničemu, já jsem tak nebyla vychovaná. Prostě jsem ,jenom‘ nedošla do té školy“ (Klára).

„Záškoláctví se na týchle škole dělat nedalo, ale třeba jsem se zavřela do kumbálu nebo jsem se zavřela na sesternu a řekla jsem, že mám migrénu a zůstala jsem tam celý den...Já jsem to dávala hodně jako do zdravotní roviny, za prvý – to byla pravda, částečně a upřímně – částečně jsem to uměla i velice dobře zahrát. A takže jsem takhle vyhýbala. Prostě jsem se nemohla učit, nešlo to, nechtěla jsem být s lidma, chtěla jsem být ve tmě a spát, protože jsem celou noc spát nemohla. Takže oni mě zavřeli do tmavého pokoje a mohla jsem být celý den v klidu. Nemusela jsem chodit za školu“ (Rút).

„Některým typům žáků činí představa školní docházky psychické obtíže, např. v důsledku problémů ve škole souvisejících s obtížností učiva, při strachu ze šikany nebo výskytu školní fobie nebo deprese“ (MŠMT, 2016: 2).

Záškoláctví je v 88 % výsledkem psychiatrických poruch, diagnostikovatelných dle MKN (Egger et al., 2003).

Škola a diskriminace? Na plný pecky!

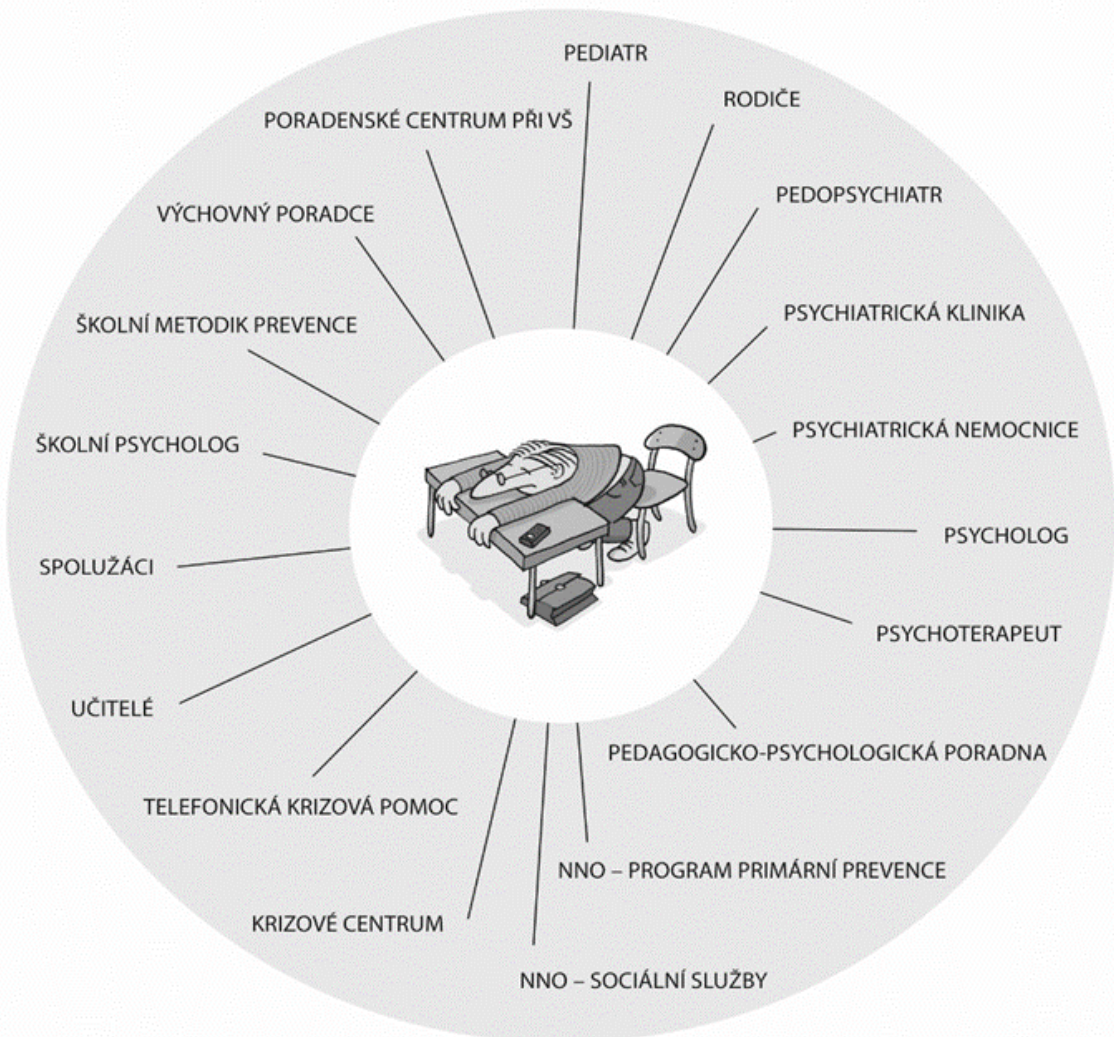
„...jsem byla hodně citlivá na reakce okolí, protože třeba na základce mi děti řekly, že třeba mamka skočila z okna, že byla blázen, takže já budu taky blázen“ (Hanny).

„No, před ní (hospitalizací) mi jeden učitel do očí před všema řekl, že nemůžu odmaturovat, když teďka se nechám hospitalizovat...a bylo to super (Klára, ironicky).“

„Prostě stigmatizace, diskriminace,...všecko na plný pecky, proto ta škola nakonec vzala za své...“ (Jiří).

Informace o psychických potížích / duševním onemocnění – jako běžná součást komplexního programu všeobecné primární prevence

„No, větší informovanost. Určitě, kdybych se setkala s někým, kdo prožívá něco podobného, a viděla bych, že: ‚Aha, tak tohle už patří pod něco většího‘, že to třeba nemuselo zajít tak daleko. Že bych si třeba všimla toho duševního nachlazení. Věděla bych, že už asi jako není normální chodit si povídat do lesa se stromama a s kamenama a přímo jako slyšet, co oni odpovídají zpátky, ty mimozemský věci taky... Prostě kdybych se dřív dozvěděla, že to může bejt něco takovýho, tak si myslím, že bych s tím zašla někam dřív a nemuselo to vůbec skončit hospitalizací“ (Adéla).

PODPŮRNÁ SÍŤ STUDENTA S DUŠEVNÍM ONEMOCNĚNÍM

Zdroj: Výsledek pilotního projektu Podporované vzdělávání pro studenty s duševním onemocněním – zavedení nové služby a její pilotní ověření v plzeňském regionu, realizovaný v letech 2006–2008 Ledovcem, z.s.; vlastní aktualizované zpracování, ilustrace Pavel Botka.

Závěrem...

- „Konec 90. let způsobil celkové zpomalení vývoje preventivních programů a v mnoha oblastech zaznamenal dokonce krok zpět a koncepční rozvrácení v té době stále ještě příliš křehkého systému preventivních programů. Jedním z kruciálních problémů bylo např. systematické nerefluktování potřeb různých cílových skupin (Miovský et al., 2010: 19)“
- „Žádný stát není tak bohatý, aby mohl věnovat nadbytečné prostředky do oblasti prevence. Zároveň není žádný stát tak bohatý, aby mohl po podcenění preventivní práce zvládnout důsledky následného projevu různých sociálně patologických jevů, růstu sociálního napětí, včetně nárůstu závažných onemocnění“ (Skalík in Kalina et al., 2003: 288).

Použitá literatura

- EGGER H. L., COSTELLO E. J., ANGOLD, A. (2003). *School Refusal and Psychiatric Disorders: A Community Study*. J. Am. Acad. Child Adolesc. Psychiatry, 2003, 42(7):797-807
- FOLTOVÁ, L. (2012). *Souvislost psychických potíží a rizikového chování adolescentů*. Čes. a slov. Psychiatrie. 2012; 108(2): 72–79
- HUDZIAK, J. (2018). *Prevence duševních poruch u dětí a dospívajících – model pro 21. století*. 23. světový kongres *International Association for Child and Adolescent Psychiatry and Allied Professions*. 23. července 2018. PRAHA: Sekce dětské a dorostové psychiatrie Psychiatrické společnosti ČLS JEP.
- KALINA, K. et al. (2003). *Drogy a drogové závislosti 2. Mezioborový přístup*. Praha: ÚV ČR.
- PAVLAS MARTANOVÁ, V. (Ed.) (2012). *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.
- MIOVSKÝ, M. a kol. (2012). *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.
- MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ČABLOVÁ, L., VESELÁ, M., ZAPLETALOVÁ, J. (2012). *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.
- MŠMT. (2010). *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. Praha: MŠMT.
- Ministerstvo zdravotnictví ČR. (2013). *Strategie reformy psychiatrické péče*. Praha: MZ ČR.
- VRBOVÁ, A. (2019). *Psychické potíže / duševní onemocnění jako téma všobecné primární prevence v prostředí školy*. Praha: FHS UK

www.blaznis-no-a.cz

www.fokus-praha.cz

www.normalnestuduju.cz

www.ledovec.cz

alena.vrbova@ledovec.cz

...většina není vidět.